

15.11.2023

Група №26

Урок № 29

Тема уроку: феномен «кларнетизму». Вітаїстичність як наскрізна оптимістична тональність у поезіях П. Тичини «Арфами, арфами...», «О панно Інно...», «Ви знаєте, як липа шелестить...».

Мета (формування компетентності): предметні: допомогти десятикласникам зрозуміти основні тенденції української поезії 20-х років, ознайомивши їх із збіркою «Сонячні кларнети», зокрема з інтимною лірикою П. Г. Тичини; формувати вміння характеризувати основні мотиви і стильові тенденції його творчості, аналізувати поезії, виокремлювати ознаки індивідуального стилю, удосконалювати навички виразного читання; *ключові:* навички критичного мислення та вміння зрозуміти основний мотив поезії; *комунікативну:* вміння працювати в групі; *загальнокультурні:* виховувати емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва, почуття людяності, любові та розуміння прекрасного, естетичний смак.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: збірки творів П. Г. Тичини, аудіозаписи, медіазасоби, книга В. Стуса «Феномен доби», опорна схема аналізу ліричного.

*На межі епох староруського золота повен,
Зазвучав сонценосно твій сонячно — ярий оркестр.*

Є. Маланюк

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

1. Вправа «Самоналаштування»

2. Поетича хвилинка

Виразне читання підготовлених учнями віршів.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Літературне лото «Асоціації»

- * П. Г. Тичина. *(Видатний український поет, публіцист, критик, історик літератури, перекладач, редактор, академік, громадський і державний діяч. Лауреат. Депутат. Міністр)*
- * 27 січня 1891 р. *(Дата народження Тичини)*
- * 1900-1913 р. р. *(Перебування Тичини в Чернігові)*
- * 1913 р. *(Навчання в Київському комерційному інституті)*
- * 1918 р. *(Побачила світ збірка «Сонячні кларнети»)*
- * 1934 р. *(Тичина повернувся До Києва)*
- * Здобутки воєнних літ. *(Зб. «Перемагають і жить», «Похорон Друга»)*
- * 1943 р. *(Призначено народним комісаром освіти України)*
- * 1967 р. *(Рік смерті поета)*

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Рефлексія «Створюємо настрій»

2. Оголошення теми і мети уроку

IV. СПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

- * Як ви гадаєте, чи цікава поезія Тичини? *(Учні висловлюють свої Думки.)*

«Сонячні кларнети» — перша збірка поетичних творів П. Тичини, яка вийшла в 1918 році тиражем 1000 примірників. Це найкращий здобуток поета на шляху творчої реалізації. Академік О. Білецький назвав збірку етапною подією в українській поезії, а критик Л. Новиченко — одним з наймузикальніших творів світової поезії.

Сьогодні ми спробуємо відчутти серцем і осягнути розумом дивосвіт поезії П. Тичини.

Ах скільки радості, коли ти любиш землю,

Коли гармонію шукаєш у житті.

Так, Тичина любив свій народ, рідну землю, шукав гармонію у тому жорстокому часі, у який він жив. Але, незважаючи ні на що, створив прекрасну збірку «Сонячні кларнети».

✳ А що таке кларнет? (*Музичний інструмент*)

Так, це духовний інструмент, назва якого походить від латинського слова *clavos*, що означає ясний. Так названо інструмент за його звук — чистий, ясний, бадьорий.

«Сонячні кларнети» — музика сонця. А сонце є символом життя, радості, джерело всього живого. Цей образ — символ, внесений у заголовок книги, відбиває сутність індивідуального стилю молодого П. Тичини. Збірка стала епохальною книжкою поезії, про яку заговорила літературна Європа. Про це писав В. Стус у книзі «Феномен доби»: «компліменти були великі».

У віршах цієї збірки поєдналися музика, поезія і живопис. Сюди ввійшли 44 твори, поєднані змістом і стилем.

Умовно збірку можна поділити на 3 тематичні групи.

До I групи належить лірика з пейзажними і любовними мотивами. Це музичні живописні вірші: «Гаї шумлять», «А я у гай ходила», «О панно Інно», «Арфами, арфами», «Ви знаєте, як липа шелестить?». Цю групу називають «світлою нотою збірки».

До II групи належать вірші про народне горе, принесене Першою світовою війною. У ній відчувається трагізм, поет передає найтонші настрої й почуття.

Вірші III групи тематично поєднуються з II групою. Він пише про Україну і революцію («Одчиняйте двері.» і т. д). Ці дві групи можемо назвати «скорботними нотами» збірки.

2. Бесіда з учнями

✳ Хто назвав поезію П. Тичини музичною рікою? (*М. Рильський*)

✳ Що він мав на увазі? (*Творчість Тичини музична, переливається, звучить, плине, як музична ріка*)

* Яка перша збірка?

* Поясніть назву книги «Сонячні кларнети».

* На які тематичні групи можна поділити поезію цієї збірки?

Сьогодні спробуємо торкнутися дивного світу ранньої поезії Тичини і відчутти її серцем.

3. Робота над змістом вірша «Ви знаєте, як липа шелестить»

3.1. Прослуховування поезії у виконанні вчителя

3.2. Бесіда

* Чи сподобався вам вірш? Чим саме?

* Що ви відчували і «побачили», слухаючи цю поезію? (*Картини природи, які поєднуються з душевним настроєм ліричного героя*)

Цей вірш нагадує фольклорні зразки, де картини природи також пов'язуються з душевними настроями, а події людського життя часто змальовуються як певна паралель до явищ природи.

* Який це художній прийом? (*Паралелізм*)

Так, це паралелізм. Духовна спорідненість ліричного героя зі світом природи передається силою барв, звуків, голосів, мелодій навколишнього середовища.

* У яких рядках змальовано картини природи? (*Картина місячної ночі*)

* А переживання ліричного героя? Із чим вони пов'язані?

* Що ж таке паралелізм? (*Це паралельне зображення двох і більше явищ із різних сфер життя, порівняння у формі зіставлень*)

* З якою метою він використаний у творі? (*Пробуджує у нас роздуми та хвилювання*)

* За жанром який це твір? (*Ліричний вірш*)

* Який твір є ліричним?

* Який це вид лірики? (*Інтимна лірика*)

* Назвіть провідний мотив твору. (*Світле й чисте почуття кохання весняної ночі, вираження емоцій, що народжуються в душі ліричного героя, перше відчуття кохання*)

* Які художні засоби допомагають передати красу кохання? (*Це епітети, метафори, риторично-окличні речення*)

* Яка ідея? (*Уславлення гармонії: передчуття щастя і злиття з природою. Гармонія, злагодженість, взаємна відповідність різних якостей предметів, явищ, частин цілого*)

3.3. Коментар учителя

Ліричний герой не один у своїх почуттях, він знайшов однодумців, він не є самотнім у своїх почуттях. «Кохана спить», але й уві сні вона для нього — все.

Композиційно вірш можна поділити на 2 частини, кожна з яких починається риторичним запитанням.

I частина — простір, обмежений липою, яка тихо шелестить, II частина — простір ширшає. Це гаї, вони хоч і сплять, але все бачать крізь тумани, Місяць, зорі. А потім звуковий образ — солов'ї.

Як же вони вночі співають?! Як же у такого красномовного лірика не вистачило слів передати цей спів.

Кохання не потребує слів, це надзвичайно тонке почуття. Пафосність тут недоречна, вона дратує. Юнак щирий у своїх почуттях: коли кохаєш, то все навколо оживає, змінюється.

* Що вас найбільше вразило в поезії? (*Інтонації твору, ніжність, мелодика слова, чаруюча принадність пейзажних картин, Українські ночі, краса, почуття*).

3.4. Мистецький контекст

(*Бесіда за картиною Катерини Білокур «Квіти і берізонька ввечері».*)

* Що поєднує ці два твори мистецтва? (*Неповторний національний колорит*)

У поезії — весняний шелест липи (улюбленого дерева українців), а на картині — берізки й квіти. Обидва твори мають ліричний настрій, обом притаманні новаторські відкриття у сфері музично-живописного синтезу.

Квіти на картині зображені купками: угорі — троянди на фоні біло-березової кори, нижче — мак, ближче — жоржини і мальви. Праворуч — кущ оранжевої

лілії і красолька. Паничі, що в'ються по березі. Це казка ночі. Обидва шедеври мають ліричний настрій.

4. Аналіз творів «Арфами, арфами...», «О панно Інно...»

4.1. Вірші звучать в аудіозаписі

1. https://sluhay.com.ua/7045173:pavlo-tichina-arfami-arfami?fb_comment_id=3606005809477640_3606148529463368

2. <https://sluhay.com.ua/7597678:pavlo-tichina-o-panno-inno>

4.2. Ідейно-художній аналіз віршів (робота в групах)

І група

У поезії звучить гімн весні. З'явилася вона під впливом вірша М. Вороного «Блакитна панна». У першій строфі йдеться про прихід весни: «Йде весна — запашна, квітами-перлами закосичена». У другій строфі хмарами-думами вкривається небо. Далі ліричний герой милується дзвіночками, співом жайворонка. А в останній строфі ліричний герой звертається до коханої із закликком відкрити серце весні. Стан його піднесений. Але разом із тим весна пробуджує глибокі думки про майбутні бої.

Основний настрій — оптимістичний, поезія сповнена радісного вітання життя.

Головний герой — людина ніжної душі, спроможна глибоко відчувати навколишню красу, закохана в природу.

Звукові образи вірша вказують на те, що його автор був професійним диригентом.

Зорові образи свідчать, що поет добре розумівся на живописі. Кольорова гама поезії досить широка: «блакить», «перламутровий», «вогневий». Цей спектр допомагає відтворити складні почуття героя.

Автор використовує **асонанс** (звуки «а», «о», «і»). Це надає твору ілюзії широти і просторовості. Використано **неологізми**: самодзвонними, ніжнотонними.

Персоніфікований образ весни створено за допомогою таких художніх засобів:

✳ **порівнянь**: поточки, як дзвіночки, жайворон, як золотий;

✳ **епітетів**: весна запашна, бій вогневий, сміх, плач перламутровий;

* **метафор:** арфами обізвилися гаї, одкрив колос вій, йде весна запашна, квітами-перлами закосичена.

Персоніфікований образ дівчини постає перед нами. До її ніг схиляються і квіти, і прозорі дощі, і громи, і веселки.

II група

Вірш «О панно Інно», можливо, був адресований **Поліні Коновал**. Поліна — донька чернігівського поета й драматурга І. О. Вороньківського. Вона не відповідала на почуття Павла.

Перед нами постають зорові образи: сніги, луки. Білим кольором пейзажу автор підкреслює самотійність ліричного героя, який страждає. «Цвіли луки» — цим підкреслено, що любов загублено.

Вірш пройнятий музичністю. Логічні, ритмічні і психологічні паузи, обірвані і номінативні речення: «Вікно. Сніги. Зимовий вечір. Ми». Вони надають твору великої естетичної цінності. Переживання героя такі глибокі, що зорові враження переплавляються у музичні, і навпаки: «Я ваші очі пам'ятаю, як музику, як спів. І раптом небо — шепіт гаю. О ні, то очі ваші». Вірш складається з двох восьмирядкових строф (рівновеликі ямбічні рядки скріплені двома римами). Скільки почуття, ніжності, щему. Слова тут грають, як відшліфований діамант. Автор використовує алітерацію, асонанс, епіфору, щоб надати тексту музичності, плавності.

4.3. Обговорення відгуку С. Тельнюка про вірш

«Кожне слово — мов клавіш. Кожне слово, мов інший звук, інший настрій. Все йде на нюансах. Цнотливо. Чисто. Без жодного зайвого слова, яке здатне зіпсувати все враження. Вірш — мов кришталевий палац, де все просвічує навколо і де не треба ні барви, ні звука — все це замінює благородство граней чистого скла. Для таких поезій потрібен колосальний заряд почуттів. Такі поезії не пишуться щодня. Навіть Павлом Тичиною».

4.4. Мистецький контекст

(Розгляд картини М. Жука «Біле і чорне», порівняння її з віршем П. Тичини.)

* Що бачите на передньому плані? (Бачимо Дві постаті: темноволосий юнак в античному одязі і русява дівчина із схрещеними на грудях руками. Хлопець насолоджується червоними звуками сопілки. Задума й стриманість на ніжному обличчі юнки. Його ж півностаць охоплюють широкі чорні крила, її — білі. Навколо них — квіти. Ближче до нього — соняхи, чорнобривці, жовті зводики (спектр темних кольорів). А біля неї — віоли, синюхи (холодні тони))

Портрет написаний із 20-річного Тичини, а дівчини — з Поліни Коновал.
Художник знав історію їхнього кохання.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- * Що допомагає краще зрозуміти зміст поезії?
- * На уроці я дізнався (-лася)...
- * Що було найцікавіше, найважче?

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити напам'ять «**О панно Інно...**» (**ЗНО**)

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.